Viae
Educationis
Studies of Education and Didactics
2022, Vol. 1, No. 2

• ISSN 2956-2856
DOI: https://doi.org/10.15804/ve.2022.02.06
www.czasopisma.marszalek.com.pl/10-15804/ve

Тетяна Прибора*
Ukraine

Організація освітнього простору в зарубіжних Монтессорі-школах

Анотація

У статті досліджуються Монтесорі-заклади, які спрямовані на догляд, розвиток, виховання і навчання дітей від 8 тижнів до 18 років відповідно до положень педагогічної моделі М. Монтессорі. Подається класифікація Монессорі-закладів відповідно до освітніх програм: 1) infant – програма спрямована на холістичний розвиток дитини від 8 тижнів – 18 місяців; 2) toddler– в основі освітньої програми лежить сенсорне навчання, спрямоване на розвиток практичних, мовленнєвих, математичних навичок і навичок підготовки до письма дітей від 18 місяців – 36 місяців; 3) primary school – освітня програма для дітей 3–6 років, яка ґрунтується на всіх сферах офіційної навчальної програми: наука, математика, література, розвиток мови, практичні навички життя, музика, рух, мистецтво; 4) elementary school – мультивікова освітня програма сприяє спільному навчанню, притаманному для цієї вікової групи, і створює соціальну динаміку, яка підтримує зростання доброзичливої та інклюзивної спільноти учнів, виховує інтерес та допитливість, сприяє природньому переходу до абстрактного мислення і дозволяє дітям тренуватися на основі інтелектуальних вправ, необхідних для академічного поступового навчання учнів 6–11 років; 5) middle school – освітня програма, розроблена спеціально для розвитку академічних, соціальних та емоційних потреб дітей від 11–14 років. Детальна характерника приділяється організації освітнього простору тільки в двох із них: «Раннє дитинство» та «Початкова школа».

Досліджено, що мета підготовленого освітнього простору полягає в підтриманні та зміцненні почуття самостійності дитини та формуванні мотивації прагнення до знань. Вперше на основі аналізу діяльності сучасних іноземних Монтессорі-закладів виділено три види освітнього простору в них: освітньо-розвивальне зовнішньошкільне середовище закладу, внутрішньошкільне середовище закладу, освітньо-розвивальне середовище класу.

З'ясовано, що у сучасних Монессорі-закладах освітній простір ґрунтується на правилах організації «підготовленого» середовища, запропонованих ще М. Монтессорі. Він умовно поділяється на зони, які відповідають розділам програми кожної вікової групи, враховуючи сенситивні періоди розвитку дитини: 1) зона практичного життя; 2) зона сенсорного розвитку; 3) зона мовленнєвого розвитку; 4) зона математичного розвитку; 4) космічна зона або зона культури. У кожній з цих зон навчальні матеріали легкодоступні і розташовані в послідовності від найпростіших до найскладніших, щоб вихованці могли вибрати матеріали, які відповідають їхнім потребам.

Ключові слова: М. Монтессорі, Монтессорі-заклад, освітній простір, освітня програма, зона практичного життя, зона сенсорного розвитку, зона мовленнєвого розвитку, зона математичного розвитку, космічна зона, зона культури

* Тетяна Прибора, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки дошкільної та початкової освіти, Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка, ORCID ID: https://orcid.org/0000-0002-3508-3382, e-mail: pryborat@gmail.com.

Summary

Organization of Learning Environment in Foreign Montessori Schools

The article presents the look into Montessori schools whose aim is to provide care, development, upbringing and teaching of children from 8 weeks to 18 years old in correspondence with Maria Montessori's theory and philosophy of education. In modern pedagogical literature there is no single distinct classification of Montessori schools though in Western European countries and the USA Montessori educational establishments are distinguished by the curriculum they use and the age of children studying there. Thus, there has been made an attempt to generalize and summarize their distinctive features and make up an age-curriculum Motnessori schools classification which includes: 1) infant schools, whose curriculum focuses on the holistic development of children from 8 weeks to 18 months old, 2) toddler schools aiming at sensory development of 18 to 36-month-old kids and their acquisition of practical life, language, Math and writing readiness skills, 3) primary schools for 3-to-6-year-olds with the curriculum in correspondence with all areas of formal curriculum, 4) elementary schools (6–11 y.o.) with multi-age school curriculum which contributes to social dynamics and facilitates pupils favorable inclusion in collective learning peculiar of this age group, develops their academic interest and curiosity and based on intellectual exercises supports their easy and natural transition to abstract thinking, 5) middle schools whose curriculum is specially composed to develop 11–14 years old children academically, socially and emotionally. More detailed attention is paid to the creation of learning environment in the early childhood and primary educational establishments.

It is stated that the main aim of the created learning environment is to sustain and strengthen the child's feeling of independence and form their motivation to seek knowledge. Having analyzed the work of modern foreign Montessori schools, it's for the first time that three kinds of the learning environment have been distinguished among them school area developmental learning environment, in-school and classroom learning environments. As it has been found out, learning environment in modern Montessori schools is based on the initial rules of formation the "prepared" environment by Maria Montessori. It can be conditionally divided into zones which correspond with the chapters of curriculum for each age group taking into account children sensory development stage. These zones include a practical life zone, a zone of sensory development, a speech learning zone, a Math zone and a cosmic or culture zone. In each of them learning materials are easy to reach and ordered from the simplest to more complex so that the children could pick up the ones which satisfy their current needs.

Keywords: Maria Montessori, Montessori school, curriculum, learning environment, a practical life zone, a zone of sensory development, a speech learning zone, a Math zone, a cosmic zone, a culture zone

1. Вступ

Швидкий розвиток суспільства у всіх сферах, технологій та зміна способів виробництва вимагає швидкої і продуктивної адаптації освітньої системи для задоволення поточних потреб. З цією метою впродовж останнього десятиліття в Україні відбувався пошук шляхів реформування системи освіти. Еволюційному характеру освітніх реформ завадила війна, розпочата Російською Федерацією проти нашої держави. В результаті воєнного вторгнення Росії та ведення активних бойових дій, авіанальотів, ракетних обстрілів і бомбардувань українських міст і сіл, що мають на меті зокрема і цілеспрямоване знищення цивільної інфраструктури, всього за місяць з 24 лютого до 25 березня 2022 р. в Україні зруйновано повністю більше 100 та пошкоджено понад 600 закладів освіти різних типів. Сім мільйонів українських дітей зіштовхнулися із труднощами доступу до належних освітніх послуг. Тож у післявоєнний час постане питання відбудови закладів освіти: будуть шукатись найкращі архітектурні вирішення, приклади організації освітнього середовища, для створення освітнього простору, в якому б дитина почувала себе насамперед безпечно і комфортно. За цих умов важливо пригадати досвід організації сучасних Монтессорі-закладів, виховання в яких ґрунтується на повазі дітей до життя як базовій потребі людства.

Педагогічна система М. Монтессорі стала предметом досліджень багатьох учених через кілька років після заснування перших шкіл. Прихильниками її діяльності були такі відомі особистості як Н. Лубенець, Т. Едісон, Ж. Піаже, С. Русова, Б. Стенлунд, З. Фрейд та ін.

У наш час запропоновані ідеї не тільки не втрачають своєї актуальності, але і набувають поширення на теренах України, щоправда більшість закладів на Батьківщині є приватними. Загальні проблеми гуманістичної педагогіки М. Монтессорі висвітлено в роботах В. Бондар, З. Борисової, А. Валєєва, І. Дичківської, Б. Жебровського, О. За-

болотньої, А. Ільченко, Г. Мельник, Н. Прибільської, Т. Поніманської, Р. Семернікової, М. Сорокової.

Технології та техніки М. Монтессорі розглянуті у працях І. Дичківської, А. Ільченко, Г. Корнєтов, Т. Поніманської, О. Хілтунен. Зазначимо, що у цих працях побічно звертається увага на організацію освітнього середовища. Сучасні дослідження майже не звертаються увагу на особливості організації освітнього простору в сучасних Монтессорі-закладах, що зумовлює актуальність статті.

Метою дослідження є висвітлення особливостей організації освітнього простору за програмами «Раннє дитинство» та «Початкова школа» в зарубіжних Монтессорі-закладах.

2. Поняття та класифікація Монтессорі-закладів

На основі аналізу зарубіжної педагогічної літератури під Монтессорі-закладом розуміємо заклад освіти, спрямований на догляд, розвиток, виховання і навчання дітей від 8 тижнів до 18 років відповідно до положень педагогічної моделі М. Монтессорі. Цей термін охоплює школу, дитячий садок, дитячий будинок та центри розвитку, які функціонують відповідно до концептуальних положень М. Монтессорі.

На основі аналізу типів закладів Сполучених Штатів Америки, можемо запропонувати класифікацію Монтессорі-закладів відповідно до освітніх програм, яка включає:

Infant (з анг. *немовля*) – програму спрямовану на холістичний розвиток дитини від 8 тижнів – 18 місяців (Infant. Princeton Montessori School).

Toddler (з анг. тупотун) – в основі освітньої програми лежить сенсорне навчання, спрямоване на розвиток практичних, мовленнєвих, математичних навичок і навичок підготовки до письма дітей від 18 місяців – 36 місяців (Toddler. Princeton Montessori School).

Primary School (з анг. початкова школа) (в AMI цей термін використовується на позначення програми «Раннє дитинство» – прим. Т. Прибора*)* – освітню програму, яка ґрунтується на всіх сферах офіційної навчальної програми: наука, математика, література, розвиток мови, практичні навички життя, музика, рух, мистецтво дітей від 3–6 років (*Primary School.* Princeton Montessori School.)

Elementary School (з анг. початкова школа)– мультивікову освітню програму, що сприяє спільному навчанню, притаманному для цієї вікової групи, і створює соціальну динаміку, яка підтримує зростання доброзичливої та інклюзивної спільноти учнів, виховує інтерес та допитливість, сприяє природньому переходу до абстрактного мислення і дозволяє дітям тренуватися на основі інтелектуальних вправ, необхідних для академічного поступового навчання учнів 6–11 років (1–5 клас) (Elementary School Princeton Montessori School).

Middle School (з анг. середня школа) – освітню програму, розроблену спеціально для розвитку академічних, соціальних та емоційних потреб дитини. Навчання організовується за допомогою восьми предметних областей міжнародного бакалавра (IB) з міждисциплінім вивченням матеріалу дітей середнього шкільного віку від 11–14 років (6–8 клас) (Middle School. Princeton Montessori School).

3. Організація освітнього простору в Монтессорі-закладах

Якщо уважно придивитися до організації простору в Монтессорі-закладах, можна побачити, що він поділяється на три компоненти тісно пов'язані між собою: зовнішньошкільне середовище закладу (територія закладу за межами будівлі), внутрішньошкільне середовище закладу (об'єднує всі об'єкти у середині будівні) і розвивальне освітнє середовище класу (по-різному називається в закладах залежно від назви програми, наприклад середовище «раннього дитинства») включає інтер'єр, звукове та світлове оформлення й освітні об'єкти, які знаходяться в межах класу.

Зовнішньошкільне середовище закладу зарубіжних Монтессорі-шкіл передусім спрямовується на розкриття повноцінного потенціалу дитини: розвиток пізнавальних та емоційно-вольових психічних процесів; навичок спостереження; обізнаності з порядком та послідовністю дій; координації великих і малих м'язів; набуття практичних навичок, що стосуються піклування про себе та навколишнє середовище; перцептивного усвідомлення та розпізнавання, основних концепцій для розуміння кількісних величин; мовлен-

нєвих навичок, що включають можливості для слухання, самовираження за допомогою усного мовлення; навчання письму, читанню й іншим мовленнєвим мистецтвам; розуміння природи та Всесвіту, досвіду та розуміння соціальних наук; досвіду навичок критичного мислення та методики вирішення проблем.

Внутрішньошкільне середовище у всіх акредитованих Монтессорі-школах відповідає наступним вимогам: є чистим і упорядкованим, що свідчить про піклування та акуратність в організації та використанні матеріалів; заохочує дитину до вибору діяльності; демонструє комунікаційні стратегії використання обладнання; визнає та демонструє здатність реагувати на емоційні потреби дітей; забезпечує належний моніторинг та огляд середовища; повідомляє про правила та процедури відповідно до ситуації; моделює та сприяє просоціальній поведінці та позитивним методам вирішення конфліктів; демонструє скоординовану діяльність відповідальних дорослих, відібрані конкретні засоби/заходи відповідають періоду розвитку, задовольняють здібності та потреби дітей, завдяки середовищу.

Зазначимо, що сучасне розвивальний освітній простір класу ґрунтується на правилах організації «підготовленого» середовища, запропонованих ще М. Монтессорі. Педагог зазначала, що:

1) діти повинні виховуватись у просторій, світлій кімнаті, оформленій у теплих і витриманих тонах, без зайвих обтяжуючих елементів у приміщенні, з легкими і рухливими меблями різних форм і конструкцій відповідно до зросту дітей;
2) групове приміщення організовується за принципом відкритого простору: діти можуть легко вийти з приміщення на вулицю, дістати будь-який цікавий їм матеріал, згрупований за розділами;
3) групова кімната обов'язково має зони: навчальну, трудову, математичну, природознавчу, для малювання, для рукоділля, для читання, для відпочинку, кухні;
4) природничий дидактичний матеріал розташовується на рівні очей дитини. Клітки з птахами, тваринами, акваріум, кімнатні рослини розміщуються рівномірно по всій груповій кімнаті, а не в одному спеціально визначеному місці;
5) середовище доповнюють невеликі килимки для занять та ігор з дидактичними матеріалами, які зберігаються скрученими у спеціальних стійках (Использование элементов педагогической системы Марии Монтессори в практике работы современных дошкольных учреждений, 1994: 5–7).

Розглянемо сучасні характеристики розвивального освітнього середовища «Раннього дитинства» для дітей вікової групи від 3-х до 6-ти років:

1) матеріали освітніх програм упорядковані за навчальними напрямами;
2) кожна група забезпечена матеріалами різного рівня складності (враховується принцип диференціації навчання);
3) меблі відповідають фізичних та психолого-педагогічним особливостям дітей даної вікової групи;
4) меблі розташовуються з урахування організації широкого простору для проведення заходів;
5) освітній простір та проведення освітньої діяльності організовуються так, щоб уникнути конфлікт інтересів;
6) засоби навчання можуть додатково урізноманітнюватися застосуванням комп'ютерних технологій;
7) кожна діяльність має структуру: мету, завдання, хід роботи, підведення результатів діяльності і спрямовується на досягнення дитиною успіху.

Як бачимо, ці характеристика уточнюють правила висунуті М. Монтессорі ще на початку XX ст.

4. Зонування освітнього простору в Монтессорі-закладах

У наш час мета підготовленого простору полягає в підтримці та зміцненні почуття незалежності дитини та прагнення її до знань. Навчальні матеріали повинні бути легко доступні, привертати увагу дітей та розташовуються в послідовності від найпростіших до найскладніших, щоб вихованці могли вибрати матеріали, які найкраще відповідають їх потребам.

Сучасний освітній Монтессорі-простір умовно ділиться на зони (для педагогіки Монсессорі характерний саме термін «зона», а не більш вжи-

ваний в український педагогіці – «осередок»), які відповідають розділам програми кожної вікової групи, враховуючи сенситивні періоди розвитку дитини. Охарактеризуємо призначення зон відповідно до освітніх програм «Раннє дитинство» та «Початкова школа».

Організація освітнього простору за цими програмами включає: 1) зону практичного життя, 2) зону сенсорного розвитку, 3) зону мовного розвитку, 4) зону математичного розвитку, 5) космічну зона або зону культури (Montessori method).

Зона практичного життя. Завдання з практичним ухилом є містком між домом і школою для маленьких дітей. Ця зона має особливе значення для 2,5–3,5 річних дітей. Робота, яку дитина починає в «Практичному житті» за освітньою програмою «Раннє дитинство», покращує сенсомоторну координацію, формує організаційні уміння і готує до наступних нових завдань, які вони будуть виконувати в інших сферах. Але, насамперед, вона привчає дитину до самостійності, розширює можливості вихованця, зменшує залежність від дорослих. Прикладами таких завдань є маніпуляції з побутовими предметами, наприклад наповнення, переливання води з глечика, дії з ключем (відмикання, замикання дверей ключем), витирання ганчіркою предметів у класній кімнаті, прання та сушіння білизни ляльок, миття посуду, сервірування столу. Аналогічні завдання даються і в українських Монтессорі-школах.

Сенсорна зона допомагає дитині бачити і розуміти те, що відбувається навколо неї. Робота в ній розпочинається з дослідження оточення – дитина дивиться, торкається, нюхає, пробує на смак, знайомиться із об'єктами живої та неживої природи.

Зона сенсорного розвитку виходить на перший план для розвитку дітей у віці 3–6 років. Спрямована на розширення навичок, які були сформовані за допомогою вправ із зони «Практичне Життя». Така діяльність покращує сенсорні відчуття дитини (тактильні, зорові, слухові), а також здатність порівнювати та класифікувати, необхідну для розвитку письмового мовлення. Контроль м'язів вдосконалюється, що готує руку до письма.

Вправа дитини з чуттєвими матеріалами служить підготовкою до більш абстрактної роботи з мови та математики. Засоби навчання включають матеріали для розвитку зору, які поділяються на підгрупи: матеріали для розрізнення розмірів і розвитку окоміру, матеріали для розрізнення кольорів і їх відтінків, матеріали для розрізнення форми плоских фігур; матеріали для розрізнення розмірів фігур та просторових тіл (матеріали для розвитку дотику – тактильні дошки, шорсткі таблички, скриньки з клаптиками тканини); матеріали для розвитку слуху (шумові коробочки, дзвіночки); матеріали для розрізнення ваги (таблички з різних порід дерева); матеріали для розвитку відчуття тепла (брусочки з різного матеріалу), матеріали для розвитку нюху (коробочки із запахами); матеріали для розвитку смаку (смакові баночки); матеріали для розвитку стереогностичного відчуття («чарівний мішечок», геометричні тіла для сортування).

Зона мовленнєвого розвитку. Розвиток мовлення заохочується через свободу спілкування. Свобода спілкування та самовираження сприяє розвитку міжособистісного спілкування та розвитку мовлення. До того ж застосовуються фонетичні та творчі вправи. Цікавий практичний досвід з розвитку дорослими мовлення дітей знаходимо у Villa Montessori International School of Armenia. Вчителям запропоновані універсальні напрями для розвитку мовлення дітей незалежно від віку:

1) обговорення подій, що відбуваються у житті (між однолітками, між дорослим і дитиною, навколо);
2) читання на пам'ять віршів на теми про природу, про домашні справи, іграшки, стосунки або просто улюблені;
3) спів (підспівувати відомим співакам, співати самостійно, співати виконуючи вправи з «Практичного життя» або, якщо дитина співає з батьками домашні справи, співати і танцювати, робити зарядку і підспівувати, наспівувати під час прогулянки або співати, сидячи навпроти один одного);
4) розповідання історій (використовувати книги з яскравими цікавими ілюстраціями, придумувати розповіді про дітей, їх сім'ї та друзів (Villa Montessori International School of Armenia).

Залежно від країни, в якій знаходиться заклад, обов'язково вивчається національна мова, що сприяє розвитку національної ідентичності.

Діти вивчають мову, читають, пишуть, співають, досліджують історію, поезію та літературу та беруть участь у святкуванні національних культурних подій.

Зона математичного розвитку. Математика починається з усвідомлення просторових, часових і числових закономірностей навколишнього світу. Інтеграція практичної та абстрактної роботи з арифметики, розв'язання задач та алгебра забезпечують міцний фундамент, з якого діти можуть переходити до більш складних математичних робіт (Chattin-McNichols J., 1994).

Космічна зона або зона культури. Головна ідея космічного виховання – пізнання людини у всьому різноманітті і складності, її місця в культурі, історії і в природі. Людина – не сторонній спостерігач природи. Вона – космічна істота, що глибоко вивчає все, що відбувається в космосі зсередини і шукає гармонію в собі та між усіма людьми планети.

Космічна освіта М. Монтессорі у наш час стала популярним напрямком досліджень серед американських науковців, тому їй приділено більше уваги. Космічна освіта була описана Монтессорі-консультантом та викладачем в Асоціації Монтессорі Інтернаціонал у Сполучених Штатах Америки Філліс Поттіш-Льюїс (Phyllis Pottish-Lewis) подана відомим тренером-вчителем Монтессорі, професором психології університету Верджінія Анжелін Ліллард таким чином:

«Космічна освіта – це спосіб показати дитині, що все у Всесвіті взаємопов'язано та взаємозалежно, незалежно від того, чи найдрібніша ти молекула чи найбільший організм. У кожного є своя роль, кожен вносить свій внесок у підтримання гармонії». Усвідомлюючи цю закономірність відносин, дитина розуміє, що є також частиною цілого і має відігравати свою роль і робити власний внесок (Skau A., 2017: 11).

Концепція космічного виховання Марії Монтессорі полягає в тому, що кожна частина Всесвіту унікальним чином сприяє добробуту цілого, найчастіше несвідомо через задоволення його основних потреб. Це вона назвала своєю Космічною теорією. Центральне місце в космічній теорії займає ідея про взаємозв'язок всіх елементів Всесвіту, що, працюючи разом, утворюють гармонійне ціле. Цей взаємозв'язок означає, що функції, які виконує одна істота для забезпечення свого виживання, мають наслідки, корисні і для інших істот. Наприклад, бджола збирає пилок, необхідний для виживання, і при цьому запилює квіти, щоб вони могли розмножуватися. Педагог продемонструвала як взаємодіє жива і нежива природа. Наприклад, з часом корали сприяють утворенню островів, а залишки одноклітинних водних організмів утворюють крейду та камінь.

Вона також стверджувала, що люди не відокремлені від Космічного Закону, більше того вони є єдиними свідомими його членами. Поки інші істоти виконують своє Космічне завдання неусвідомлено, керуючись виключно своїми інстинктами, люди мають унікальну здатність свідомо планувати як вони будуть допомагати іншим (Grazia Honegger Fresco, 2008).

М. Монтессорі вважала, що космічне завдання людства полягатиме в покращенні природи, пристосуванні природи до цілей людини та конструюванні типу «надприроди», де люди стають залежними від інших людей, а не від самої природи. Вона стверджувала, що це відтоді як вперше з'явилися на Землі. Педагог припустила, що настав час, коли людство усвідомить своє космічне завдання, щоб воно могло свідомо працювати над об'єднанням людського виду, при цьому кожна людина також визначить спосіб, яким вона могла б найкращим чином внести свій внесок.

М. Монтессорі підкреслює унікальні дари людини, які відрізняють її від тварини: інтелект, творчі здібності, здатність планувати, уявляти та творити, а також індивідуальність, яку ми всі розвиваємо протягом життя. На відміну від коралів, які функціонують однаково відповідно до своїх інстинктів, ми здатні здійснювати вибір і розвивати свої таланти. Тому кожна людина може виконувати своє окреме космічне завдання, одночасно виконуючи космічне завдання нашого виду (Skau A., 2017: 15–16).

Космічна освіта була розроблена як засіб доведення дитині 6–12 років усвідомлення порядку космосу та розгляду її космічного завдання. Першочергово вона може допомогти людині усвідомити свою залежність від інших людей усіх соціальних класів та ознайомити з досвідом всього світу протягом усієї історії, що дасть змогу поважати людське життя.

Переживши жахи двох світових воєн, М. Монтессорі розглядала цю повагу до життя як найбільшу потребу людства. Якщо освіта здатна виховувати в дітей таку повагу до людського життя та чудес Всесвіту, то вона зможе стати «освітою для миру» (Skau A., 2017: 16–17).

Наука. Розвивальне освітнє середовище Монтессорі-шкіл спрямовано на інтелектуальний розвиток учнів. М. Монтессорі розглядає дитину як поглинаючий розум, готовий вбирати знання та досвід, як губка. Педагог вважала, що, надаючи дитині з самого раннього віку все складніші інтелектуальні завдання, ви отримаєте освічену дитину, тієї ж концепції дотримуються монтессоріанці і зараз (Shell B. A: 2).

Наука представлена шляхом інтеграції вивчення предмету, досліджень та експериментів, заохочуючи прагнення дітей до відкриттів. Навчальна програма з природничих наук охоплює окремі аспекти фізичних, біологічних наук та наук про землю, і містить додатковий лабораторні досвід.

Завдання та діяльність дітей орієнтовані на реальність. М. Монтессорі вважала помилковим тезу про те, що діти мають тільки розважатися іграшками. Педагог була переконана, що діти не цікавляться іграшками довго, якщо не виникає зацікавленість, пов'язана з розмірами та цифрами, тому кожен маніпулятивний матеріал педагога має покрокову процедуру використання і підпорядкований специфічній концепцію навчання (Shell B. A: 1).

Програма соціальних досліджень охоплює географічні, соціальні та економічні аспекти світу. Діти отримують нове уявлення про свою спільноту та зв'язки з світом. Література, біографії та уроки з залученням реальних історій про сім'ї знайомлять з людьми та подіями з різних часів та місць (Chattin-McNichols J., 1992).

Починаючи зі шкільного віку програми «Початкова школа» для досліджень використовують інноваційні технології навчання, зокрема комп'ютерні технології. Їх впроваджують поступово. Монтессоріанці вважають, що раціональне використання персональних комп'ютерів та планшетів сприяє психологічному розвитку дитини, покращує абстрактне мислення. Автор книги «Педагогіка Монтессорі та інноваційні технології» («La pedagogia Montessori e le nuove tecnologie») Маріо Валле прослідкував, які точки дотику методу Монтессорі та інноваційних технологій. Освітянин визначив, що вони сприяють інтуїтивному навчанню, розвивають мислення, допомагають формулювати проблему, дозволяють зробити вільний вибір, допомагають самостійно виправити помилки, сприяють спонтанному повторенню матеріалу, роблять абстракції конкретними, покращують зосередження, пропонувати завдання з чіткою метою.

Італійський педагог зазначає, що в школах Монтессорі використовуються тільки ті технології, які підтримують постійний високий інтерес учнів, відповідають критеріям оцінювання закладу та покращують навчання. Серед таких методів робототехніка, «Lego Mindstorm», «Bee Bot» та «Scratch», а також програми для ментальних карт та поглиблення досліджень «Wikipedia», «GeoGebra» (Maria Montessori: l'influenza del metodo montessoriano sull'uso didattico delle nuove tecnologie).

У останні роки почали виділяти зону (центр) цифрових ремесел (Centro per l'Artigianato Digitale) – це особливе місце, яке інтегрує ремісниче ноу-хау з сучасними технологіями, і включає простори та лабораторії, де ідеї реалізуються шляхом досліджень, досвіду, обміну та відкритості до інновацій (Ecco come il Metodo Montessori ha ispirato la nostra didattica digitale).

У Монтессорі школах релігійного спрямування додатково вводиться курс релігії. На заняттях вивчається історія християнства, Біблія (Новий Заповіт), прості молитви та значення великих християнських свят (The Armenian sisters academy).

Додатково у приватних школах для учнів можуть організовуються заняття за наступними напрямками: музика, фортепіано, лабораторія, шахи, живопис, гімнастика, англійська мова, настільні гри, література, акторська майстерність, кулінарний клуб.

5. Висновки

В процесі дослідження проблеми, ми прийшли до висновку, що головною метою організації освітнього простору в Монтессорі-закладах є створення умов для формування самостійної особистості, здатної критично мислити. Цій меті підпорядко-

вано кожен компонент зонування освітнього простору. Взаємодоповнюючі види зон, дозволять сформувати всебічну гармонійну особистість, яка може з легкістю адаптуватися до мінливих умов життя.

На нашу думку, подальшого дослідження потребує проблема організації освітнього простору в сучасних державних і приватних закладах, які працюють за системою М. Монтессорі.

Література

Использование элементов педагогической системы Марии Монтессори в практике работы современных дошкольных учреждений / Сост. Комаров И. А. Могилев: Могилевский государственный университет им. А. А. Кулешова, 1994. 51 с.

Прибора Т. О. (2022) Специфіка розвивального середовища в закладі дошкільної освіти // Актуальні проблеми сучасного дитинства: монографія / О. Радул, Т. Довга, О. Ткаченко, Т. Прибора, Н. Цуканова, І. Баранюк, С. Мельничук, Н. Андросова, Т. Шарапова, С. Куркіна / [За ред. О. Радул]. Харків: Мачулін. С. 124–160.

Chattin-McNichols J. (1992) *Montessori programs in public schools*. ERIC Digest. Retrieved from ERIC database.

Ecco come il Metodo Montessori ha ispirato la nostra didattica digitale. URL: https://www.medaarch.com/ecco-come-il-metodo-montessori-ha-ispirato-la-nostra-didattica-digitale/34628.

Elementary School Princeton Montessori School. URL: https://princetonmontessori.org/programs/elementary/.

Infant. Princeton Montessori School. URL: https://princetonmontessori.org/programs/infant/.

Maria Montessori: l'influenza del metodo montessoriano sull'uso didattico delle nuove tecnologie. URL: https://www.medaarch.com/maria-montessori-linfluenza-del-metodo-montessoriano-sulluso-didattico-delle-nuove-tecnologie/34531.

Maria Montessori: una storia attuale (2008) [ed. Grazia Honegger Fresco]. Napoli; Roma: L'ancora del Mediterraneo. 232 p.

Middle School. Princeton Montessori School URL: https://princetonmontessori.org/programs/middle-school/.

Montessori method. URL: https://asaphila.org/academics/montessori-method/

Primary School. Princeton Montessori School. URL: https://princetonmontessori.org/programs/primary/.

Shell B. A *Look at Waldorf and Montessori Education in the Early Childhood Programs*. URL: https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.731.3906&rep=rep1&type=pdf.

Skau A. (2017) *Purpose Development in Montessori Elementary Students*. Saint Mary's College of California. ProQuest Dissertations Publishing. 111 p.

The Armenian sisters academy. URL: https://asaphila.org/.

Toddler. Princeton Montessori School. URL: https://princetonmontessori.org/programs/toddler/.

Villa Montessori International School of Armenia. URL: https://www.facebook.com/villamontessori.am/.

References

Ispolzovaniye elementov pedahohicheskoi sistemy Mariyi Montessori v praktike raboty sovremennykh doshkolnykh uchrezhdeniy [The Use of Maria Montessori Education System Elements in Practice of Modern Pre-School Educational Establishments] / Sost. Komarov Y. A. Mohylev: Mohilevskiy hosudarstvennyi universitet im. A. A. Kuleshova, 1994. 51 s. [in Russian].

Prybora T.O. (2022) *Spetsyfika rozvyvalnoho seredovyshcha v zakladi doshkilnoi osvity* [Specific Character of the Developmental Learning Environment in the Preschool Educational Esteblishment] // Aktualni problemy suchasnoho dytynstva: monohrafiia / O. Radul, T. Dovha, O. Tkachenko, T. Prybora, N. Tsukanova, I. Baraniuk, S. Melnychuk, N. Androsova, T. Sharapova, S. Kurkina / [Za red. O. Radul]. Kharkiv: Machulin. S. 124–160. [in Ukrainian].

Chattin-McNichols J. (1992) *Montessori programs in public schools*. ERIC Digest. Retrieved from ERIC database.

Ecco come il Metodo Montessori ha ispirato la nostra didattica digitale. URL: https://www.medaarch.com/ecco-come-il-metodo-montessori-ha-ispirato-la-nostra-didattica-digitale/34628.

Elementary School Princeton Montessori School. URL: https://princetonmontessori.org/programs/elementary/.

Infant. Princeton Montessori School. URL: https://princetonmontessori.org/programs/infant/.

Maria Montessori: l'influenza del metodo montessoriano sull'uso didattico delle nuove tecnologie. URL: https://www.medaarch.com/maria-montessori-linfluenza-del-metodo-montessoriano-sulluso-didattico-delle-nuove-tecnologie/34531.

Maria Montessori: una storia attuale (2008) Grazia Honegger Fresco. Napoli; Roma: L'ancora del Mediterraneo. 232 p.

Middle School. Princeton Montessori School. URL: https://princetonmontessori.org/programs/middle-school/.

Montessori method. URL: https://asaphila.org/academics/montessori-method/.

Primary School. Princeton Montessori School. URL: https://princetonmontessori.org/programs/primary/.

Shell B. A *Look at Waldorf and Montessori Education in the Early Childhood Programs*. URL: https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.731.3906&rep=rep1&type=pdf.

Skau A. (2017) *Purpose Development in Montessori Elementary Students*. Saint Mary's College of California. ProQuest Dissertations Publishing,. 111 p.

The Armenian sisters academy. URL: https://asaphila.org/.

Toddler. Princeton Montessori School. URL: https://princetonmontessori.org/programs/toddler/.

Villa Montessori International School of Armenia. URL: https://www.facebook.com/villamontessori.am/.